

[B] **DE ROMANTIEK VAN HET VERZET.
NAGELATEN WERK VAN JEROEN METTES**

Het aura van een verzameld of een nagelaten werk gaat aan zijn feitelijke betekenis vooraf. Het “volledige werk” van een overleden auteur is een afgerond, een afgesloten oeuvre. We dichten het een interne samenhang toe, een consistentie die aan een afzonderlijke boekpublicatie ontbreekt. Elk boek lezen we dan ook als een fragment, als een onafgewerkt deelproduct van wat ooit het verzameld werk zal zijn. Ook een debuut lezen we als een fragment: het is een beginpunt dat de belofte van groei en ontwikkeling in zich draagt, van een oeuvre-dat-nog-moet-komen. Beide aura's komen samen in het recentelijk gepubliceerde *Nagelaten werk* van Jeroen Mettes (1979-2006); een verzameld werk dat tegelijk een debuut is, zijn eerste boekpublicatie bij een gevestigde uitgeverij.

In 2005 begon Jeroen Mettes, literatuurwetenschapper aan de Universiteit Leiden, een eigen weblog. Op *Poezie-notities* (nog steeds te bezoeken via <http://n30.nl/poezienotities.html>) hield hij notities bij van zijn lectuur van hedendaagse Nederlandse bundels. Dat deed hij systematisch: Mettes zou op deze website alfabetisch alle bundels bespreken die hij vond op het poëzieplankje van boekhandel Verwijs in Den Haag. Maar uiteraard was dit voorschrift niet meer dan een leidraad waar hij vrijelijk van afweek. Al snel groeide Mettes' weblog uit tot een van de actiefste discussiefora over poëzie. Niet alleen omdat Mettes in zijn eigen teksten reageerde op vigerende standpunten en opvattingen, maar ook omdat in de commentaren door diverse dichters en denkers gedebatteerd werd over het geschrevene. Mettes ontpopte zich in de daaropvolgende maanden ook tot essayist en dichter – hij werkte geregeld mee aan de tijdschriften *yang*, waarvan hij kort redacteur was, en *Parmentier*. Maar op 21 september 2006 verscheen een volkomen leeg bericht op *Poezie-notities*. Een dag later werd duidelijk dat Mettes uit het leven gestapt was. Het lege bericht zou het allerlaatste zijn op de blog, die vandaag nog als een tekstuele restant van Mettes' fysieke aanwezigheid in de virtuele ruimte zweeft.

In de daaropvolgende jaren namen Daniel Rovers, Piet Joostens en Frans-Willem Korsten het

initiatief tot een uitgave van Mettes' *Nagelaten werk*. Het triumviraat trad op als tekstbezorger en vond een partner in uitgeverij Wereldbibliotheek. In juni 2011, bijna vijf jaar na Mettes' overlijden, verscheen daar *Nagelaten werk*, een fraaie uitgave van twee boeken in één kartonnen cassette gevat. Het ene boek, *Weerstandsbeleid. Nieuwe kritiek*, bevat Mettes' kritische teksten: een ruime selectie uit zijn blogberichten, essays die eerder in *yang* en *Parmentier* stonden en een nog ongepubliceerde poëtische tekst bij Mettes' eigen poëtische project *N30*. Dat laatste staat, aangevuld met enkele eerder gepubliceerde gedichten, dan weer te lezen in boek twee, *N30+*. *Nieuwe zinnen*. Zo vormt de cassette een twee-eenheid van theorie en praktijk.

Want theorie en praktijk zijn bij Mettes twee kanten van dezelfde medaille. Net omdat alle tekstsoorten waarin Mettes zich uitdrukte zijn samengebracht, wordt duidelijk dat deze dichtende denker en denkende dichter zijn schrijvende leven in het teken stelde van één groot onderzoek. Een onderzoek naar de mogelijkheid van een poëzie die ertoe doet. En dat betekent: die zich niet laat recupereren door de gevestigde kapitalistische orde, die niet gevat kan worden in de voorgekauwde praatjes van media en reclame. Een zoektocht naar iets wat we *authenticiteit* zouden kunnen noemen, al neemt Mettes zelf dat woord nooit in de mond, wellicht omdat het bezoedeld is door een eeuw publicitaire platitudes en marketingjargon. "Poëzie doet ertoe, niet zodra ze beter geïntegreerd is in de markteconomie en de ouwehoerindustrie, maar zodra ze zich daar effectief tegen weet te verzetten." (*Weerstandsbeleid*, p. 147)

Mettes levert kritiek in de echte zin van het woord: hij leest en beoordeelt wat hij leest aan de hand van maatstaven en criteria die hij zelf voortdurend expliciteert, hij toetst het geschrevene aan zijn eigen weldoordachte en welomschreven poëtica. Dat is zó traditioneel dat het anno 2011 weer revolutionair wordt. In zijn nawoord bij dit *Nagelaten werk* citeert Geert Buelens de Vlaamse socioloog Rudi Laermans en diens begrip "neokritiek": "Kritiek is niet langer een intellectuele opgave, maar het persoonlijkheidskenmerk van de hedendaagse burger." In de economische logica van het laatkapitalisme is fundamentele kritiek verworden tot consumentenadvies. Mettes doet daar niet aan

mee, hij definieert zichzelf daarom als "een avant-gardist" (p. 57) – een term die tegenwoordig paradoxaal genoeg vooral wijst op aansluiting bij een bepaalde avant-gardistische traditie. En vanuit zijn eigen vooropgezette positie fileert hij met grote intellectuele scherpte de "kleinkunstpoëzie" van een hele generatie jonge Nederlandse dichters. Het grote probleem van de Nederlandse poëzie en poëziekritiek is volgens Mettes haar verdraagzaamheid voor schoonheid: "Dit is een mooi gedicht...'. Waarom kan het niet? Eenvoudig. In de premoderniteit verwees een dergelijk oordeel naar een idee over schoonheid, naar een poëtica. Nu verwijst het vooral naar affect en effect, eigenlijk staat er: 'Dit is een prettig gedicht. Het raakt me. Het is lekker. Ik ben er blij mee.' Het gedicht als consumptieartikel." (p. 59)

Zoals het een avant-gardist betaamt, komt Mettes in zijn kritieken wel eens polemisch uit de hoek. Vooral het theorievijandige Nederland moet het daarbij ontgelden ("Om de Nederlander af te schrikken, een standaardstukje Hegel" (p. 67); het poëzieweblog De Contrabas noemt hij "de middelmatigheidsmilitie"). Nu en dan stelt hij zich ook een beetje aan en schmiert hij met zijn kennis, werkkracht en talent – "Ik neem een weekend vrij om te werken. Dan kom ik terug" (p. 60). Maar een criticus kan nu eenmaal niet aan serieuze kritiek doen zonder een zekere vorm van snobisme. Tegelijk is Mettes niet te beroerd om zijn fouten toe te geven (dat gebeurt wel een paar keer in de blogberichten) of zijn denkbeelden verder aan te scherpen als iemand hem gewezen heeft op inconsistenties. Bovendien zijn Mettes' kritieken en essays niet alleen goed bedacht, ze zijn ook heel erg goed geschreven, met humor ("Misschien is [Anna Enquist] de vrouwelijke Harry Mulisch, hoewel de laatste wat moeilijker wordt gevonden omdat hij een man met een pijp is", (p. 176)), die vaak ook heel pertinent is: "de poëzie van Van Bastelaere wil gewoon anale seks." (p. 196) Die beeldspraak zegt evenveel over Van Bastelaeres poëzie – over het duistere, het perverse en het platvloerse ervan – als een heel essay, dat Mettes dan ook wel weer heeft geschreven.

Eén van de kernideeën in Mettes' essays is dat ritme het belangrijkste is in poëzie. Dat idee heeft hij dan ook toegepast in zijn eigen poëtische productie. Zijn magnum opus heet *N30*, naar de codenaam van

de protestactie die antiglobalisten op 30 november 1999 hielden tegen de bijeenkomst van Wereldhandelsorganisatie in Seattle in de VS. Daarvoor kiest hij een opmerkelijke vorm: een “lang niet-narratief gedicht in proza” van dertig hoofdstukken. Als basiseenheid van het gedicht hanteert Mettes de zin (en dus niet het woord of het vers). De mosterd haalt hij bij een generatie hedendaagse Amerikaanse dichters van de *new sentence* – vandaar die “nieuwe zinnen” in de ondertitel van *N30+*. Ook deze keuze is beredeneerd: “Door de zin te kiezen als basiseenheid van compositie kan een abstract geheel sociale geluiden bevatten, zonder een verhaal te vertellen of een beeld te geven.” (*Weerstandsbeleid*, p. 353) En nog: “De alineas zijn blokken ritmisch samengetrokken sociaal materiaal.” Dit sociale aspect is bijzonder belangrijk, want Mettes wil een expliciet politieke poëzie schrijven, dat is: “Een poëzie die durft na te denken over zichzelf, over haar taal en over haar wereld en over de problematische verhouding tussen die twee, die deze verhouding als probleem is. [...] Het heeft iets te maken met ethiek in de zin van leren leven. Het heeft iets te maken met de gemeenschap en de taal van de gemeenschap (welke die ook moge zijn) en de rol van de dichter ten aanzien van deze gemeenschap.” (p. 356)

Zulke poëzie is echter niet te interpreteren zoals we dat gewoonlijk met gedichten doen. Mettes’ nieuwe zinnen moet je ondergaan, als een gebeurtenis waar je middenin zit, en die zelf ook deel uitmaakt van de sociale werkelijkheid die ons omringt. “Ik ben niet geïnteresseerd in de frustratie van de interpretatie”, schrijft Mettes dan wel, “ik schrijf voor lezers die niet willen interpreteren.” (p. 348) Maar dat is net het probleem met dit soort van kritische, weerbarstige poëzie. Zij verzet zich ook tegen recuperatie door de lezer. En laat net die recuperatie, het plezier betekenis te kunnen geven aan wat er staat, de reden zijn waarom veel mensen lezen. Het is de paradox voor wie vandaag poëzie wil schrijven die relevant is voor de gemeenschap: maar een kleine gemeenschap van lezers zal openstaan voor die poëzie. Dat is hoe dan ook problematisch voor een kunst die expliciet voor en van de gemeenschap wil zijn.

Desondanks is Mettes’ keuze voor een kritische poëzie zinvol en relevant. Een schrijver kan vandaag maar één wezenlijke poëtische keuze maken, schrijft

hij: die tussen een “consumptieliteratuur” enerzijds en “een bepaalde herwaardering, een reaffirmatie *if you will*, van de Romantiek, in de zin van seculier verlangen” anderzijds (p. 293). Omdat schrijvers ook maar mensen zijn en uitgevers graag blijven voortbestaan, kiest een meerderheid voor de eerste optie. Maar het zijn de auteurs van het seculiere verlangen die de idee van kunst vrijwaren voor de grote molen van het kapitalisme, dat zegt dat een boek niet wezenlijk anders is dan een fles shampoo of een doos ontbijtgranen. In die zin is het *Nagelaten werk* van Jeroen Mettes niet alleen door het aura van volledigheid een indrukwekkend samenhangend project. Het is tot nu toe de belangrijkste Nederlandstalige getuige van dit historische moment in de literatuurgeschiedenis waarop de poëzie een strijd op leven en dood voert met de markt. En als fysiek object is het een blijvende, tijdloze herinnering aan een mens die niet meer is. “Wat blijft – wat ‘tijdloos’ is – is zeggingskracht noch boodschap, eeuwige schoonheid noch universele menselijkheid, maar dat wat herinnert aan ons historisch verblijf op aarde.” (p. 270)

BART VAN DER STRAETEN

JEROEN METTES, *Nagelaten werk. Weerstandsbeleid & N30+* (cassette, 2 dln.), Wereldbibliotheek, Amsterdam, 2011, 373 p. + 263 p.